Nikolina Radaš[1], Željko Prgomet[1], Stjepan Novak[1], Iva Prgomet Rodrigues[1] ***Stručni rad***

Multifunkcionalna poljoprivreda u Hrvatskoj: potencijali, izazovi i perspektive

Sažetak

Multifunkcionalna poljoprivreda nema jedinstvenu definiciju, ali se temelji na ideji da poljoprivreda utječe ne samo na proizvodnju hrane, već i na društveni, kulturni i okolišni kontekst. Obuhvaća različite poljoprivredne i nepoljoprivredne aktivnosti, poput agroturizma, obrazovanja, upravljanja krajolikom i lokalne prodaje. Pruža rješenja za suvremene izazove poput klimatskih promjena, globalizacije tržišta i depopulacije ruralnih područja, povećavajući otpornost i održivost zajednica kroz diversifikaciju aktivnosti. U Hrvatskoj multifunkcionalna poljoprivreda ima značajan potencijal za revitalizaciju ruralnih područja, povećanje konkurentnosti i dugoročnu održivost sektora, iako razvoj još uvijek usporavaju administrativne i edukativne prepreke.

Ključne riječi: *multifunkcionalnost, poljoprivreda, održivost, diversifikacija*

Uvod

Pojam multifunkcionalnosti nema jedinstvenu definiciju, pa se niti multifunkcionalna poljoprivreda ne može svesti na jedan pojam (Majkovič et al., 2004). Multifunkcionalna poljoprivreda nadilazi tradicionalnu proizvodnu funkciju, uključujući ekonomske, ekološke i društvene aspekte. Brojna istraživanja naglašavaju da poljoprivreda, osim proizvodnje hrane, ima važnu ulogu u očuvanju krajolika, bioraznolikosti i ruralnog identiteta (Knickel et al., 2004).

Multifunkcionalna poljoprivreda uključuje klasične poljoprivredne aktivnosti (uzgoj usjeva, stočarstvo, pčelarstvo, itd.), ali i nepoljoprivredne aktivnosti: agroturizam, obrazovanje na farmama, trgovinu lokalnim proizvodima, upravljanje krajolikom i druge. Cilj je diversifikacija prihoda, jačanje društvene uključenosti i očuvanje kulturnih vrijednosti (AgriNext, 2025).

Pojam multifunkcionalne poljoprivrede počinje se prvi puta pojavljivati 1980-ih godina kao dio poljoprivrednih reformi, a 1998. godine Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) otvara ozbiljniju raspravu o multifunkcionalnoj poljoprivredi. Agendom 2000. pojam dobiva konkretnije značenje, naglašavajući specifičnosti europske poljoprivrede i njezinu ulogu u ekonomiji, okolišu, društvu i ruralnom razvoju (Majkovič et al., 2004). Tijekom godina razvijene su i konkretne smjernice i preporuke za poljoprivrednike, dok je osnovni koncept ostao isti.

Suvremeni problemi poput klimatskih promjena, migracije stanovništva iz ruralnih područja i manjka mladih poljoprivrednika čine multifunkcionalnost važnim pristupom u razvoju ruralnih područja.

1 ***Nikolina Radaš****, mag.ing.agr., doc.dr.sc.* ***Željko Prgomet****,* ***Stjepan Novak****, mag.ing.agr., dr.sc.* ***Iva Prgomet Rodrigues****, Skink d.o.o., Cesta za Valaltu-Lim 20/c, 52210 Rovinj, Hrvatska*
Autor za korespondenciju: ***skink.rasadnik@gmail.com***

Koncept multifunkcionalnosti

Multifunkcionalnost se može mjeriti kroz ekonomske, socijalne i ekološke parametre, pri čemu jedna gospodarska aktivnost može dati više rezultata. Poljoprivreda primarno proizvodi hranu, ali istovremeno oblikuje krajolik, doprinosi ruralnom razvoju i uključuje širu zajednicu. Primjerice, u proizvodnju lokalne hrane uključena je i prerada, marketing te druge aktivnosti, što omogućava uključivanje šire zajednice, a ne samo poljoprivrednika (Majkovič et al., 2004).

Uključivanje nepoljoprivrednih aktivnosti poput konzerviranja i prerade poljoprivrednih proizvoda (sirovina), agroturizma, edukacija, lokalnih marketa, upravljanja krajolikom i terapijske poljoprivredne prakse omogućuje diversifikaciju prihoda i smanjuje ovisnost o klasičnoj poljoprivrednoj proizvodnji (AgriNext, 2025).

Dakle, multifunkcionalna poljoprivreda ne doprinosi samo održivom razvoju i kvaliteti života, već i povećanju konkurentnosti poljoprivrednog sektora kroz diversifikaciju aktivnosti i prilagodbu tržišnim zahtjevima (Slika 1).

Slika 1: Koncept multifunkcionalne poljoprivrede i njezine funkcije (prilagođeno prema Wilson, 2007). / **Figure 1:** Concept of multifunctional agriculture and its functions (adapted from Wilson, 2007).

Važnost multifunkcionalne poljoprivrede posebno dolazi do izražaja u kontekstu klimatskih promjena, globalizacije tržišta i depopulacije ruralnih prostora. Sustavi koji uključuju diversifikaciju aktivnosti smanjuju ovisnost o primarnoj proizvodnji i povećavaju otpornost gospodarstava (OECD, 2025; Wilson, 2007). Dobrobiti multifunkcionalne poljoprivrede mogu se promatrati kroz različite oblike kapitala (Tablica 1).

Tablica 1: Vrsta kapitala i primjeri koristi multifunkcionalne poljoprivrede (prilagođeno prema Majkovič et al., 2004) / **Table 1:** Types of capital and examples of the benefits of multifunctional agriculture (adapted from Majkovič et al., 2004).

Vrsta kapitala	Primjeri koristi multifunkcionalne poljoprivrede
Ljudski	Održive zajednice, smanjenje migracije iz sela, edukacije, jačanje kompetencija mladih poljoprivrednika
Ekonomski	Diversifikacija prihoda, lokalno dodatno zapošljavanje, razvoj lokalnih tržišta
Kulturni	Očuvanje tradicije, kulturne baštine i lokalnog identiteta
Socijalni	Radionice, socijalne usluge, umrežavanje zajednica
Ekološki	Bioraznolikost, zaštita tla i voda, održavanje krajolika

Politike i inicijative

Reforma Zakona o parničnom postupku (ZPP) 2023–2027 dodatno naglašava multifunkcionalnost, potičući ekološke prakse i diversifikaciju prihoda (European Commission; European Parliament, 2025). ZPP pruža podršku poljoprivrednicima kroz direktne financijske poticaje kako bi se nagradio trud oko održavanja ruralnih područja i okoliša. Godine 2025. dolazi do dodatnih izmjena, poput ublažavanja ekoloških zahtjeva, pojednostavljenja plaćanja za mala i srednja poljoprivredna gospodarstva, smanjenja birokracije za organske proizvođače, pojednostavljenja pružanja pomoći poljoprivrednim gospodarstvima koja su pogođena klimatskim promjenama i ekstremnim vremenskim uvjetima te manje birokracije za državne institucije (European Parliament, 2025). Ovim načinom poljoprivrednici dobivaju poticaje za diversifikaciju svojih aktivnosti, pa i za one aktivnosti koje inače ne bi bile financijski isplative.

U Hrvatskoj su ciljevi ZPP-a prilagođeni lokalnom kontekstu, s naglaskom na jačanje malih i srednjih gospodarstava, razvoju ruralnih područja i zaustavljanju migracija iz sela. Posebna pažnja posvećena je na privlačenje mladih poljoprivrednika u sektor, modernizaciju i digitalizaciju (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, 2023) te razvoj AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System) sustava. Hrvatski AKIS sustav povezuje poljoprivredu, šumarstvo, prerađivačku industriju, znanost i savjetodavne službe radi prijenosa znanja i inovacija, s posebnim naglaskom na mlade (AKIS, 2026). U ovom kontekstu sve veći značaj zapravo ima koncept multifunkcionalne poljoprivrede jer uključuje i razvoj agroturizma, očuvanja tradicijskih znanja i lokalnih proizvoda, očuvanja okoliša i bioraznolikosti te zaštitu prirodnih resursa uz više izvora prihoda.

Nadalje, projekt „AgriNext“ ili „Inkubator poljoprivredne i ruralne izvrsnosti i platforma za razmjenu kompetencija” implementira principe multifunkcionalne poljoprivrede kroz poduzetničke inkubatore i digitalnu platformu, potičući inovacije i zelene vještine (AgriNext, 2025). AgriNext poduzetnički inkubatori nalaze se u četiri države članice projektnog tima (Hrvatska, Irska, Slovenija i Španjolska) te pružaju fizički i virtualni prostor za razvoj i razmjenu kompetencija u području multifunkcionalne poljoprivrede, s naglaskom na zelene vještine poput precizne i pametne poljoprivrede te kao cilj ima povezati nastavnike, trenere, mentore iz privatnog sektora i poduzeća, studente i istraživače.

Situacija u Hrvatskoj
Multifunkcionalna poljoprivreda u Hrvatskoj još uvijek je u fazi razvoja, ali s jasnim potencijalom za napredak. Prirodni resursi, raznovrsni krajolici i bogata tradicija omogućuju razvoj agroturizma, ekološke proizvodnje i lokalnih prehrambenih lanaca.

Izazovi u implementaciji
U Hrvatskoj razvoj najviše usporavaju nedovoljna edukacija i praktična znanja poljoprivrednika, složeni administrativni postupci, ograničen pristup financijskim sredstvima i institucionalnoj podršci, fragmentirana struktura gospodarstava i slabija povezanost sektora te nedostatak suradnje (OECD, 2025; Pečurlić et al., 2025).

Ipak, važno je istaknuti da u Hrvatskoj postoje formalni obrazovni programi koji obrađuju teme održive poljoprivrede, agroturizma i multifunkcionalne poljoprivrede. Primjerice, na Veleučilištu u Rijeci od 2018. godine izvodi se stručni prijediplomski studij Održivi agroturizam, dok se na diplomskoj razini nude programi poput studija Ekološka poljoprivreda i agroturizam na Agronomskom fakultetu u Zagrebu. Također, na srednjoškolskoj razini postoje obrazovni programi za agroturističke tehničare. Stoga se izazov ne odnosi na potpuni izostanak obrazovnih mogućnosti, već prije na njihov opseg, dostupnost, vidljivost i prijenos stečenih znanja u širu poljoprivrednu praksu.

S druge strane, rastuća potražnja za ekološkim i lokalnim proizvodima otvara nove tržišne prilike, dok digitalne inovacije mogu poboljšati učinkovitost i tržišnu povezanost. Također, inovativne mjere i inicijative, poput AgriNext projekta, AKIS sustava i potpora ZPP-a, pružaju okvir za prevladavanje ovih prepreka i omogućuju razvoj multifunkcionalnih aktivnosti, posebno kroz digitalne platforme, poduzetničke inkubatore i obrazovne programe (AKIS, 2026; AgriNext, 2025).

Primjeri iz Hrvatske i Europe
U Hrvatskoj se multifunkcionalnost najviše očituje kroz:

- Agroturizam i ruralni turizam: smještaj na farmama, turističke aktivnosti, radionice tradicionalnih zanata
- Lokalnu proizvodnju i preradu: proizvođači proizvode i prerađuju voće, povrće, med i mliječne proizvode, a prodaju ih kroz lokalne tržnice i kratke lance opskrbe
- Edukacije i društvene uključenosti: radionice za školsku djecu, volontiranje u ekološkim projektima, sudjelovanje zajednice u očuvanju okoliša
- Dakle, primjeri u praksi uključuju razvoj lokalnih prehrambenih lanaca, agroturističke farme, edukativne farme za djecu i turiste, organiziranje radionica o ekološkoj poljoprivredi, te uvođenje pametne i precizne poljoprivrede kroz digitalne platforme (AgriNext, 2025; WUR, 2023).

I primjeri iz Europe, npr. Danske i Nizozemske, pokazuju da poljoprivrednici nude dodatne usluge: obrazovanje, rekreaciju, zdravstvene programe, očuvanje okoliša i brigu o djeci kroz ljetne škole. Ove aktivnosti povećavaju prihode, poboljšavaju socijalnu povezanost i jačaju održivost ruralnih gospodarstava (WUR, 2023).

Dugoročne perspektive
Razvoj multifunkcionalne poljoprivrede može doprinijeti:
a) Revitalizaciji ruralnih područja: smanjenje iseljavanja, jačanje lokalnih zajednica
b) Ekonomskoj održivosti: povećanje prihoda, nova radna mjesta, razvoj lokalnog tržišta

c) Okolišnoj održivosti: očuvanje tla, vode, bioraznolikosti i krajolika
d) Kulturnoj i socijalnoj održivosti: očuvanje tradicije, edukacija i veće sudjelovanje zajednice

Ovakav pristup čini multifunkcionalnu poljoprivredu ključnom strategijom za otpornost i dugoročnu održivost ruralnih područja, posebno u kontekstu hrvatskih malih i fragmentiranih gospodarstava (OECD, 2025; Pečurlić et al., 2025).

Zaključak

Multifunkcionalna poljoprivreda nudi rješenja za balansiranje ekonomske, okolišne i socijalne vrijednosti. Diversifikacija prihoda, prijenos znanja i uključivanje lokalne zajednice jačaju otpornost i dugoročnu održivost ruralnih područja (FAO, 2012; AgriNext, 2025).
U Hrvatskoj, AKIS sustav, ZPP mjere i inicijative poput AgriNexta predstavljaju ključne instrumente za poticanje multifunkcionalne poljoprivrede. Multifunkcionalni pristup omogućava revitalizaciju ruralnih područja, povećanje konkurentnosti i dugoročnu održivost poljoprivrednog sektora (AKIS, 2026; Pečurlić et al., 2025).

Financiranje

Autori Ž.P. i I.P.R. zahvaljuju na potpori projektu AgriNext, sufinanciranom sredstvima Europske unije. Stavovi i mišljenja izneseni u radu isključivo su odgovornost autora i ne odražavaju nužno stavove Europske unije niti Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA).

Literatura

AgriNext. (2022). *O projektu. Retrieved March 13, 2026, from https://www.agrinext-project.eu/hr/*
AKIS. (2026). *AKIS u RH. Retrieved March 16, 2026, from https://akis.mps.hr/akis-rh/*
European Commission. (n.d.). *The common agricultural policy at a glance. Retrieved March 13, 2026, from https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en*
European Parliament. (2025). *The EU common agricultural policy, its reform and future in brief. Retrieved March 16, 2026, from https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20210916STO12704/the-eu-common-agricultural-policy-its-reform-and-future-in-brief*
FAO. (2012). *Towards multifunctional agriculture for social, environmental and economic sustainability. Retrieved March 16, 2026, from https://www.globalagriculture.org/wp-content/uploads/IssuesBriefMultifunctionality.pdf*
Knickel, K., Renting, H., & van der Ploeg, J. D. (2004). *Multifunctionality in European agriculture. Rural Sociology, 69(3), 379–398.*
Majkovič, D., Borec, A., Rozman, Č., Turk, J., & Pažek, K. (2004). *Multifunctional concept of agriculture: Just an idea or the real case scenario? Društvena istraživanja, 14(3), 579–596. Retrieved from https://hrcak.srce.hr/file/27736*
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva. (n.d.). *Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike 2023.–2027. Retrieved March 13, 2026, from https://ruralnirazvoj.hr/sp-zpp/*
OECD. (2025). *Policies for the future of farming and food in Croatia (OECD Agriculture and Food Policy Reviews). OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/011c6272-en*
Pečurlić, L., Sudarić, T., Kranjac, D., Petrač, M., & Jelić Milković, S. (2025). *Unlocking the potential of family farms: Inclusion in rural development program measures in Croatia. Agriculture, 15(13), 1432.*
Wilson, G. A. (2007). *Multifunctional agriculture: A transition theory perspective. CABI.*
WUR. (2023). *Dutch farmers are making more income from extra on-farm services. Retrieved March 16, 2026, from https://www.wur.nl/en/news/dutch-farmers-are-making-more-income-extra-farm-services*

Prispjelo/Received: 14.5.2026. *Prihvaćeno/Accepted: 23.6.2026.*

Professional paper

Multifunctional Agriculture in Croatia: Potentials, Challenges and Perspectives

Abstract

Multifunctional agriculture does not have a single, universally accepted definition, but is based on the idea that agriculture influences not only food production, but also the social, cultural, and environmental context. It encompasses a range of agricultural and non-agricultural activities such as agritourism, education, landscape management, and local marketing. It offers solutions to contemporary challenges such as climate change, market globalization, and rural depopulation by increasing the resilience and sustainability of communities through diversification of activities. In Croatia, multifunctional agriculture holds significant potential for revitalizing rural areas, enhancing competitiveness, and ensuring long-term sector sustainability, although its development is still hindered by administrative and educational barriers.

Keywords: *multifunctionality, agriculture, sustainability, diversification*

